

Briuselis, 2026 m. birželio 30 d.
(OR. en)

11345/26

ESE 2

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2026) 325 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI 2025 m. metinė ataskaita. Dvidešimtoji metinė ES paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2026) 325 final.

Pridedama: COM(2026) 325 final

Bruselis, 2026 06 30
COM(2026) 325 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2025 m. metinė ataskaita. Dvidešimtoji metinė ES paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2025 m. metinė ataskaita. Dvidešimtoji metinė ES paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

1. ĮVADAS

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 389/2006¹ (toliau – Pagalbos reglamentas) yra paramos turkų kilmės kipriečių bendruomenei pagrindas ir pagal jį būtina kasmet teikti ataskaitas Europos Parlamentui ir Tarybai. Pagalbos programos turkų kilmės kipriečių bendruomenei tikslas – palengvinti Kipro susivienijimą skatinant šios bendruomenės ekonominę plėtrą, ypatingą dėmesį skiriant: i) ekonominei salos integracijai; ii) abiejų bendruomenių tarpusavio ryšių ir tvirtų sąsajų bei ryšių su ES gerinimui; iii) pasirengimui taikyti ES *acquis*, išsprendus Kipro problemą.

2. PARAMOS PROGRAMAVIMAS

Nuo 2006 m. iki 2025 m. pabaigos veiksams pagal Pagalbos reglamentą buvo numatyta skirti 760 670 469,93 EUR. 2025 m. rugsėjo mėn. 2025 m. metinei veiksmų programai skirta suma siekė 33 721 307,00 EUR.² 2021–2027 m. daugiamečioje finansinėje programoje, kurios visas biudžetas yra 240 mln. EUR, numatytas daugiamečių šios programos finansavimas. Pagalbos programa išlieka išimtinai laikino pobūdžio. Jos tikslas – pasirengti visapusiškam *acquis* taikymui Kipro Respublikos srityse, kurių Kipro Respublikos Vyriausybė faktiškai nekontroliuoja, ir jį palengvinti išsprendus Kipro problemą.

Suradus visapusišką Kipro problemos sprendimą, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, vieningai spęs dėl reikiamų Pagalbos reglamento adaptacijų. Be to, Tarybos reglamente (ES, Euratomas) 2020/2093³ numatyta, kad susivienijimo atveju daugiamečio finansinė programa bus peržiūrima.

3. ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

Pagalbos programa įgyvendinama tose Kipro Respublikos srityse, kurių Kipro Respublikos Vyriausybė faktiškai nekontroliuoja (toliau – vyriausybės nekontroliuojamos sritys) ir kuriose *acquis* taikymas laikinai sustabdytas remiantis Stojimo akto protokolu Nr. 10. Parama įgyvendinama taikant tiesioginį ir netiesioginį valdymą.

Komisija toliau įgyvendina šią pagalbos programą išskirtinėmis politinėmis, teisinėmis ir diplomatinėmis sąlygomis. Skiriant paramą pagal Pagalbos reglamentą nesiekama tose srityse, kurių Kipro Respublikos Vyriausybė faktiškai nekontroliuoja,

¹ 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 389/2006, nustatantis finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2667/2000 dėl Europos rekonstrukcijos agentūros, (OL L 65, 2006 3 7, p. 5).

² 2025 m. rugsėjo 11 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas dėl 2025 m. turkų kilmės kipriečių bendruomenės veiksmų programos priėmimo (C(2025) 6117), [Sprendimas dėl 2025 m. pagalbos programos – Europos Komisija](#).

³ 2020 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2020/2093, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiamečio finansinė programa, (OL L 433I, 2020 12 22, p. 11).

pripažinti kokią nors valdžios instituciją. Kad programa būtų įgyvendinama laikantis patikimo finansų valdymo principų, reikalingos *ad hoc* priemonės. Šiuo tikslu naudojamos priemonės, be kita ko, yra: i) išsami sutarčių stebėseną ir tikslinę paramą paramos gavėjams; ii) peržiūrėtos mokėjimo sąlygos; iii) atsargus požiūris į naudojimąsi bankų garantijomis. Didelę paramos dalį sudaro parama dotacijomis, dėl to reikalingas daug išteklių reikalaujantis valdymas.

Įvykus susivienijimui ir įsigaliojus visapusiškam sprendimui, *acquis* taikymo sustabdymas pagal Protokolą Nr. 10 bus panaikintas. Dėl šios priežasties ir siekiant, kad pagal programą finansuojamų projektų įgyvendinimas taptų paprastesnis, turkų kilmės kipriečių bendruomenė turi palapsniui suderinti savo teisės aktus su *acquis*.

Komisija įgyvendina atrinktus projektus per ES programos rėmimo biurą vyriausybės nekontroliuojamose srityse Nikosijoje. Komisijos atstovybė Kipre taip pat rengia susitikimus, seminarus ir spaudos konferencijas, bendrauja su kipriečių visuomene visoje saloje, be kita ko, temomis, susijusiomis su pagalbos programa. Be to, ES informacijos centras, finansuojamas pagal pagalbos programą, vykdo įvairią komunikacijos ir matomumo didinimo veiklą, teikia informaciją apie ES politikos priemones, prioritetus ir veiksmus, kuriais remiama turkų kilmės kipriečių bendruomenė, ir kartu propaguoja Europos kultūrą.

4. ĮGYVENDINIMAS ATASKAITINIU LAIKOTARPIU

4.1. Bendra apžvalga

Komisija ir toliau įgyvendina Pagalbos reglamentą siekdama pagrindinio tikslo – remti Kipro susivienijimą.

Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija toliau teikė paramą pagrindinėms iniciatyvoms. Be kita ko, šioms iniciatyvoms: i) ES stipendijų programai turkų kilmės kipriečių bendruomenei; ii) švietimo taikos klausimais programai vidurinių mokyklų moksleiviams, vykdomai kartu su Jungtiniais pasaulio koledžais (angl. *United World Colleges*); iii) atitinkamų abiejų bendruomenių vadovų remiamų pasitikėjimo stiprinimo priemonių, kaip antai Kipro be žinios dingusių asmenų paieškos komiteto, Kultūros paveldo apsaugos techninio komiteto ir abiejų bendruomenių techninių komitetų, rėmimui; iv) iniciatyvoms, kuriomis skatinama prekyba per žaliąją liniją ir sąlygų jai sudarymas.

Parama bendruomenės socialinei ir ekonominei plėtrai tebėra vienas svarbiausių programos elementų.

Įgyvendinant privačiam sektoriui ir maisto tvarkymo įmonėms skirtus projektus, buvo teikiama pritaikyta parama pagrindinių ekonomikos sektorių standartams tobulinti. Buvo įdėta daug pastangų siekiant pagerinti su gyvūnų sveikata ir maisto sauga susijusią situaciją turkų kilmės kipriečių bendruomenėje, o tai naudinga visai salai ir ES.

Komisija toliau teikė paramą turkų kilmės kipriečių bendruomenei, kad būtų užtikrinta atitiktis ES standartams, nustatytiems priemonėmis, kurios buvo priimtos 2021 m. ir kuriomis į saugomų kilmės vietos nuorodų (SKVN) registrą įtraukiamas sūris „Χαλλούμι“ („Halloumi“ / „Hellim“) bei nustatomos šio produkto prekybos per žaliąją liniją sąlygos. Komisija taip pat toliau šaukė neoficialios darbo grupės dėl sūrio

„Halloumi“ / „Hellim“ susitikimus, kuriuose dalyvavo abiejų kipriečių bendruomenių suinteresuotieji subjektai.

2025 m. pradėti svarbūs ES finansuojami infrastruktūros projektai. Jie apėmė: i) Pediejo upės linijinio parko išplėtimą į siaurinę Kipro dalį; ii) Agios Dometijo (Metechano) perėjimo punkto išplėtimą; iii) fotovoltinių plokščių įrengimą Mia Milijos (Chaspolato) nuotekų valymo įrenginyje; iv) kanalizacijos vamzdžių, priklausančių kanalizacijos vamzdynui „Trunk 1“, keitimą; v) išvalyto vandens grąžinimo vamzdžių tiesimą.

Vis dar labai trūksta paramos gavėjų pajėgumų, reikalingų siekiant veiksmingai įgyvendinti *acquis*, kai Kipro problema bus visapusiškai išspręsta. Tačiau turkų kilmės kipriečių bendruomenė toliau darė pažangą derindama savo teisės aktus su *acquis* keliose srityse, pavyzdžiui, produktų saugos, kovos su pinigų plovimu, švietimo, statistikos ir aplinkos srityse, ir buvo toliau suinteresuota dirbti papildomuose sektoriuose ir srityse.

Metų pabaigoje pagal pagalbos programą buvo sudarytos ir vykdomos 102 sutartys.

4.2. Pažanga siekiant konkrečių tikslų

Bendrasis šios pagalbos programos tikslas – palengvinti Kipro susivienijimą skatinant turkų kilmės kipriečių bendruomenės ekonominę plėtrą. Ypatingas dėmesys skiriamas: i) ekonominei salos integracijai; ii) abiejų bendruomenių tarpusavio ryšių bei ryšių su ES gerinimui; iii) pasirengimui taikyti ES *acquis*.

Siekiant kiekvieno Pagalbos reglamente nurodyto tikslo, 2025 m. vykdyta toliau aprašyta veikla.

4.2.1. 1 tikslas. Socialinės ir ekonominės plėtros skatinimas

Komisija toliau skatino ir rėmė turkų kilmės kipriečių bendruomenės ekonominę integraciją ir plėtrą. Ji sustiprino savo ilgalaikį įsipareigojimą didinti turkų kilmės kipriečių privačiojo sektoriaus konkurencingumą ir inovacijas, pripažindama, kad mažosios ir vidutinės įmonės yra vietos ekonominės veiklos pagrindas. Nuo pagalbos programos pradžios ES privačiojo sektoriaus plėtrai skyrė daugiau kaip 2 554 dotacijas, kurių bendra vertė – daugiau kaip 27 mln. EUR.

2024 m. Komisija pradėjo naują iniciatyvą, kuria siekiama remti inovacijas ir didinti turkų kilmės kipriečių įmonių konkurencingumą. Nuo to laiko pagal programą „eunite“, įgyvendinamą kartu su Vokietijos tarptautinio bendradarbiavimo agentūra („Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH“), 45 įmonėms, prekiaujančioms arba siekiančioms prekiauti per žaliąją liniją, buvo skirta beveik 2 mln. EUR vertės dotacijų, taip sudarant joms galimybę suderinti savo veiklą su ES standartais. Be paramos dotacijomis, pagal programą „eunite“ surengta 14 mokymo sesijų, įskaitant praktinius seminarus apie ES produktų ir maisto saugos taisykles, kuriuose dalyvavo 338 asmenys, taip pat 13 renginių ryšiams užmegzti, kuriuose 356 asmenys užmegzė ryšius su mentorais, bendraminčiais ir ekspertais. 32 įmonėms padėta parengti specialiai pritaikytas inovacijų veiksmų gaires, o 16 verslininkų suteikta individuali mentorystė. Prie abiejų bendruomenių bendradarbiavimo taip pat prisidėta surengus konkursą „Startups4Peace 2025“: dešimt startuolių (keturi graikų kilmės kipriečių ir šeši turkų kilmės kipriečių startuoliai) pasinaudojo mentoryste, intensyvaus mokymo programomis ir pradiniu finansavimu. Paramą turkų kilmės kipriečių įmonėms papildė platesnio masto pastangos turkų kilmės kipriečių bendruomenėje parengti su ES standartais suderintus vietos teisinius

tekstus dėl gaminių saugos, įdiegti su ES suderintą rinkos priežiūros sistemą ir pradėti taikyti rizika grindžiamą vietoje pagamintų prekių kontrolę.

Komisija taip pat tęsė partnerystę su Pasaulio banku, kad paremtų ekonominę konvergenciją visame Kipre. Pasaulio bankas teikė makroekonominės ataskaitas, rėmė prekybos ir verslo aplinką ir padėjo gerinti statistiką. 2025 m. buvo rengiamos dvi pagrindinės vertinimo ataskaitos dėl kokybiškos infrastruktūros turkų kilmės kipriečių bendruomenėje ir darbo jėgos judumo; jos bus užbaigtos 2026 m. kartu su įgyvendinimo veiksmų gairėmis. Nuolatinės ES investicijos į ekonominę plėtrą ir konvergenciją padeda transformuoti verslo aplinką ir atskiras įmones, taip pat padeda pagrindą dinamiškesniam ir atsparesniam turkų kilmės kipriečių privačiam sektoriui, atitinkančiam ES standartus ir pasirengusiam pasinaudoti ES bendrosios rinkos galimybėmis.

2025 m. toliau buvo įgyvendinama abiejų bendruomenių ES SKVN schema, taikoma sūriui „Halloumi“ / „Hellim“. Visiškai įgyvendinta ji galėtų duoti didelės ekonominės naudos ir turkų kilmės kipriečių gamintojams, gaminantiems sūrį „Halloumi“ / „Hellim“. Iki 2025 m. SKVN sertifikatus buvo gavę keturi turkų kilmės kipriečių gamintojai ir 24 ūkiai. Vyriausybės nekontroliuojamose srityse gerokai vėluota pradėti gyvūnų sveikatos ir maisto saugos patikrinimus, nes įgaliojimų delegavimas įstaigai „Bureau Veritas“ buvo atidėtas daugiau kaip metams – iki 2026 m. kovo pabaigos. Tai padarė neigiamą poveikį turkų kilmės kipriečių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui SKVN schemeje ir galimybei stebėti gyvūnų sveikatos būklę turkų kilmės kipriečių bendruomenėje. Komisija visus metus bendradarbiavo su Kipro Respublikos valdžios institucijomis, kad ši vėlavimo problema būtų išspręsta.

Padaryta pažanga dedant ilgalaikes pastangas turkų kilmės kipriečių bendruomenėje stiprinti su ES suderintą maisto saugos ir gyvūnų sveikatos valdymą, žemės ūkio veiklą ir kaimo plėtrą. 2025 m. pradėta pirmoji avių ir ožkų veisimo programa, o turkų kilmės kipriečių bendruomenės žemės ūkio žinių ir inovacijų sistema (ŽŪŽIS) suteikė naujų galimybių šiam svarbiam ekonomikos sektoriui. Ilgalaikė ES parama buvo itin svarbi padedant turkų kilmės kipriečių bendruomenei greitai įgyvendinti neatidėliotinas priemones reaguojant į 2025 m. gruodžio mėn. kilusį snukio ir nagų ligos protrūkį. Atsižvelgiant į ligos sunkumą ir jos ekonominius padarinius visai salai, ilgalaikė ES parama šiam sektoriui tebėra vienas iš prioritetų.

2025 m. Komisija toliau rėmė švietimo sektorių, daugiausia dėmesio skirdama profesiniam rengimui ir mokymui bei mokytojų rengimui. Pradėtas naujas techninės pagalbos projektas, kuriuo siekiama profesinio rengimo mokyklose sukurti šias sistemas: kokybės užtikrinimo sistemą, kreditų perkėlimo ir įskaitymo sistemą bei akreditavimo sistemą. Tai grindžiama ankstesniu reikšmingu darbu profesinio rengimo ir mokymo reformos bei mokymo programų rengimo srityse. 2025 m. užbaigtas projektas „Mokymo ir mokymosi gerinimas pasitelkiant nuolatinį profesinį tobulėjimą ir inspektavimo mechanizmą“ (angl. *Improving teaching and learning through continuous professional development and an inspection mechanism*) turėjo teigiamą poveikį mokytojų rengimo modernizavimui ir decentralizavimui bendruomenėje. Pagrindinis projekto rezultatas – daugiau kaip 100 modulių parengimas keturiose pagrindinėse srityse: veiksmingo mokymo ir mokymosi, įtraukaus švietimo, saugių mokyklų ir vadovavimo mokykloms. Šiuo metu diegiami pagal projektą parengti moduliai, tačiau dėl nepakankamai išplėto to teisinio pagrindo tebėra problemų, pavyzdžiui, nėra apibrėžtas mokytojų rengėjo, atsakingo už mokytojų rengimą pagal naujus modulius, vaidmuo. Pastangos spręsti šią teisinę problemą tebėra vienas iš šio

sektorius prioritetais, o parama teikiama pagal Techninės pagalbos ir informacijos mainų programą (TAIEX).

2025 m. Komisija toliau teikė paramą prekybai per žaliają liniją skatinti. Nepaisant šių pastangų, 2025 m. prekyba per žaliają liniją sumažėjo 5 proc. iki 14,4 mln. EUR, daugiausia dėl padidėjusių kainų turkų kilmės kipriečių bendruomenėje. Per metus per žaliają liniją nebuvo leista prekiauti jokiais naujais perdirbtais negyvūniniais maisto produktais. Verslo bendruomenė parodė didelį norą gerinti atitiktį ES standartams. Tą rodė vis didėjantis užklausų, teikiamų vieno langelio principu grindžiamai ES sistemai (ES VLP), kuri skirta prekybai per žaliają liniją ir kuri teikia žinių, paramos ir tinklaveikos galimybių įmonėms ir prekiautojams, besidomintiems prekyba per žaliają liniją arba dalyvaujantiems joje, skaičius. Nuo iniciatyvos pradžios 2023 m. pagal VLS specialiai pritaikyta parama teikiama daugiau kaip 100 prekiautojų.

4.2.2. *2 tikslas. Infrastruktūros vystymas ir restruktūrizavimas*

Nuo 2006 m. turkų kilmės kipriečių bendruomenės infrastruktūrai gerinti skirtas didelis ES finansavimas. 2025 m. įrengti papildomi 153 kilometrai kanalizacijos vamzdžių, kuriais pakeisti pažeisti septikai, galėję užteršti požeminį vandenį. Naujesnės investicijos buvo skirtos vandentvarkos sistemoms ir nuotekų tinklams, energijos vartojimo efektyvumo priemonėms, taip pat oro kokybės ir triukšmo matavimo sistemoms. Pradėti ne mažiau svarbūs abiejų bendruomenių infrastruktūros projektai, pavyzdžiui, Agios Dometijo (Metechano) perėjimo punktų išplėtimas ir Pediejo upės linijinio parko atgaivinimas.

Struktūrinės problemos, susijusios su sąvartyno eksploatavimu turkų kilmės kipriečių bendruomenėje, tęsėsi ir 2025 m. ir tapo dar opesnės. Prastas sąvartyno eksploatavimas ir valdymas nebuvo sistemingai gerinami, todėl sąvartynas buvo beveik visiškai užpildytas ir buvo pakenkta bendro atliekų tvarkymo turkų kilmės kipriečių bendruomenėje tvarumui.

Siekdama pagerinti ir apsaugoti aplinką, Komisija toliau rėmė turkų kilmės kipriečių bendruomenę – baigė atnaujinti vietos oro kokybės stebėsenos tinklą ir vandens stebėsenos pajėgumus. Be to, Komisija finansavo sunkiųjų metalų koncentracijos Morfu lygumos dirvožemyje, požeminiame vandenyje ir pasėliuose vertinimą. Ši veikla yra būtina siekiant gerinti vietos institucijų gebėjimus stebėti, vertinti ir skatinti gamtos išteklių išsaugojimą, kartu kuo labiau mažinant riziką žmonių sveikatai ir biologinei įvairovei.

Remiantis Jungtinių Tautų vystymosi programa (UNDP), buvo toliau įgyvendinama ES Vietos infrastruktūros priemonė (LIF) pagal šiuo metu su Komisija sudarytus susitarimus dėl įnašų, kurių bendra vertė viršija 37 mln. EUR. LIF remia būtinų infrastruktūros investicijų rengimą ir įgyvendinimą, kaip antai: i) kanalizacijos sistemos gerinimą Mantrių (Chamitkėjaus) vietovėje; ii) vandens rezervuarų, siurbimo sistemų ir saulės baterijų plokščių įrengimą Lefkėje; iii) kelių mokyklų aprūpinimą sporto bazėmis ir įranga; iv) iš septikų išsiurbiamų nuotekų priėmimo mazgo statybą Mia Milijos (Chaspolato) nuotekų valymo įrenginyje.

4.2.3. *3 tikslas. Susitaikymo skatinimas, pasitikėjimo stiprinimo priemonės ir parama pilietinei visuomenei*

Toliau buvo sudaromos galimybės abiejų bendruomenių dialogui, susitaikymui ir pasitikėjimo stiprinimui pasitelkiant Jungtinėms Tautoms remiant vykdomas pasitikėjimo stiprinimo iniciatyvas. Tarp šių iniciatyvų – Kipre be žinios dingusių asmenų paieškos komitetas (CMP) ir abiejų bendruomenių techniniai komitetai, taip

pat Kipro dialogo forumo, pilietinės visuomenės organizacijų darbas ir bendradarbiaujant su Jungtiniais pasaulio koledžais (UWC) siūloma stipendijų programa.

2025 m. ES Kipre be žinios dingusių asmenų paieškos komitetui skyrė 2,6 mln. EUR, taip išlaikydama nuo 2006 m. stabilų paramos lygį ir reikšmingai prisidėdama prie taikos kūrimo. Dėl to bendras ES įnašas į CMP pasiekė 41,1 mln. EUR. Šis finansavimas sudaro apie 80 proc. viso CMP veiklos biudžeto ir juo finansuojama itin svarbi laboratorinė veikla ir veikla vietoje. Iki 2025 m. pabaigos iš 2 002 be žinios dingusių asmenų, dėl kurių CMP vykdė tyrimus, ekshumuoti 1 714 asmenų palaikai ir nustatyta 1 063 asmenų tapatybė. Tačiau laikui bėgant CMP tyrimai ir kasinėjimai darosi vis sudėtingesni ir jiems reikia nuolatinio finansavimo.

Pagal pagalbos programą toliau buvo remiama 13 techninių komitetų (abiejų bendruomenių organai, įsteigti remiant Jungtinėms Tautoms), kurie veikia pagal tiesiogines abiejų bendruomenių vadovų gaires. Šie komitetai vykdo dvejopus įgaliojimus: sudaro palankesnes sąlygas politinėms deryboms ir kartu skatina praktinį bendradarbiavimą, kad būtų gerinamas kasdienis abiejų bendruomenių gyvenimas.

Kultūros paveldo apsaugos techninis komitetas (TCCH) nuo 2011 m. nuolat gauna ES finansavimą. Šia finansine parama buvo skatinamas susitaikymas ir abiejų bendruomenių bendradarbiavimas saugant kultūriškai svarbius objektus, įskaitant religinius paminklus ir kapines. Iki 2025 m. pabaigos TCCH buvo gavęs maždaug 32,5 mln. EUR ES finansavimą, todėl buvo sudarytos sąlygos išsaugoti, struktūriškai sutvirtinti, fiziškai apsaugoti ar atkurti daugiau kaip 200 objektų visoje saloje. Siekiant skatinti visuomenės susidomėjimą, pagal programą sukurta skaitmeninė virtualių ekskursijų po objektus platforma ir pradėta Jaunųjų kultūros paveldo ambasadorių (angl. *Heritage Youth Ambassadors*) iniciatyva, kuria siekiama įtraukti jaunus kipriečius į jų kultūros paveldo išsaugojimą ir populiarinimą.

Pagal pagalbos programą taip pat buvo teikiama tikslinė pagalba likusiems 12 techninių komitetų per specialią paramos priemonę. 2023–2025 m. aštuoni komitetai panaudojo 1 mln. EUR įvairioms iniciatyvoms finansuoti – nuo techninio bendradarbiavimo politikos klausimais (pvz., kenkėjų kontrolės) iki bendruomenei skirtų informavimo renginių (pvz., abiejų bendruomenių nuotraukų parodos). Šių komitetų poveikį riboja nepalankus politinis klimatas ir veiklos apribojimai, tačiau tai, kad jie ir toliau veikia kaip bendradarbiavimo platforma, tebėra reikšminga.

2025 m. pagal programą stipendijos skirtos dar devyniems graikų kilmės kipriečiams studentams ir devyniems turkų kilmės kipriečiams studentams, taip suteikiant jiems galimybę mokytis Jungtiniuose pasaulio koledžuose (UWC). Nuo programos pradžios pagal ją 82 išskirtinių gabumų jauniems kipriečiams suteikta parama mokytis pagal dvejų metų tarptautinio bakalaureato programą, kuria siekiama suvienyti žmones siekiant taikos ir tvarios ateities.

Stipendijų iniciatyvą papildė Kipre vykdyta jaunimo dalyvavimo skatinimo veikla ir trumpi kursai, kuriuose iki 2025 m. pabaigos dalyvavo daugiau kaip 450 jaunuolių. Šiomis pastangomis dalyviams suteikta galimybių skatinti teigiamus visuomenės pokyčius savo bendruomenėse.

Parama pilietinei visuomenei buvo teikiama ir 2025 m. Projektai „Pilietinė erdvė“ (angl. *Civic Space*) ir „Paramos dotacijomis grupė“ (angl. *Grant Support Team*) buvo sėkmingai užbaigti, o 2025 m. gruodžio mėn. pradėtas tolesnis projektas, kuriuo sujungiamos šios paslaugos ir kurio biudžetas – 2,3 mln. EUR. Per ateinančius dvejus

su puse metų pagal atnaujintą projektą „Pilietinė erdvė“ toliau bus teikiama techninė pagalba pilietinės visuomenės organizacijoms, kad būtų stiprinami jų gebėjimai, be kita ko, valdyti ir naudoti ES lėšas. Jo tikslai apima pilietinės visuomenės vystymuisi palankios aplinkos skatinimą ir tinklaveikos bei bendrų veiksmų su graikų kilmės kipriečių ir kitomis ES pilietinės visuomenės organizacijomis rėmimą. Su ES parama vietos pilietinės visuomenės organizacijos sėkmingai užbaigė projektus, kuriais, pavyzdžiui, spręsti seksualinių mažumų teisių klausimai ir skatintas asmenų su negalia bei buvusių nuteistųjų užimtumas. Komisija taip pat sudarė palankesnes sąlygas graikų kilmės kipriečių ir turkų kilmės kipriečių pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimui žmogaus teisių pažeidimų, kovos su prekyba žmonėmis, kultūros, jaunimo ir dalyvavimo socialiniuose veiksmuose srityse.

Pagal devintąją dotacijų schemą „Veikli kipriečių pilietinė visuomenė“ (angl. *Cypriot Civil Society in Action*) skirta 16 dotacijų, kurių bendra vertė – 2,22 mln. EUR. Atrinkti projektai apima svarbias sritis, įskaitant: i) aplinkos apsaugą ir darnų vystymąsi; ii) susitaikymą; iii) pasitikėjimo stiprinimą; iv) pilietinės visuomenės dalyvavimo Kipro problemos sprendimo procese skatinimą. Kitais itin svarbiais projektais tęsiamas darbas moterų įgalėjimo ir paramos smurto dėl lyties aukoms, jaunimo interesų gynimo, teisių į sveikatą, gyvūnų teisių ir pilietinės visuomenės organizacijoms palankios aplinkos kūrimo srityse.

2025 m. Kipro dialogo forumas, kuriame dalyvauja abiejų bendruomenių politinės partijos, profesinės sąjungos, verslo, profesinės ir darbdavių asociacijos bei pilietinės visuomenės organizacijos, toliau vykdė ES lėšomis finansuojamą veiklą. Forumas surengė keletą savo politinės darbo grupės, kurią sudaro daugumos abiejų bendruomenių partijų politikai, posėdžių. Viename iš šių posėdžių grupė surengė diskusiją su ES specialiuoju pasiuntiniu Kipro klausimais Johannesu Hahnu. Forumo darbo klausimų darbo grupė pristatė savo Darbo rinkos vadovą – trikalbį atvirosios prieigos išteklių, kuriame sutelkiami pagrindiniai abiejų salos bendruomenių užimtumo ir ekonominiai statistiniai duomenys. Be to, ES finansuojama Žmogaus teisių platforma toliau vykdė veiklą, kuria daugiausia dėmesio skirta lyčių lygybei, kovai su prekyba žmonėmis, pabėgėlių teisėms, LGBTI+ asmenų teisėms ir asociacijų, saviraiškos ir spaudos laisvei.

4.2.4. 4 tikslas. Turkų kilmės kipriečių bendruomenės priartinimas prie ES

Nuo 2022 m. Komisija bendradarbiauja su Gėtės institutu, kad įgyvendintų ES stipendijų programą turkų kilmės kipriečių bendruomenei. 2024–2025 mokslo metais turkų kilmės kipriečių studentams iš viso skirtos 142 stipendijos studijoms ES valstybėse narėse. Be to, parengta absolventų strategija, kuria siekiama sudaryti absolventams sąlygas megzti ryšius, įsitraukti ir pasinaudoti savo įgūdžiais bei galimybėmis, taip pat padidinti absolventų, kurie į turkų kilmės kipriečių bendruomenę grįžtų kaip specialistai, skaičių.

Nuo 2007 m. stipendijas gavo 2 418 studentų, programa apėmė daugiau kaip 100 universitetų 23 ES šalyse. Šiomis stipendijomis remiami: i) studentai, studijuojantys pirmosios pakopos studijų pirmajame kurse; ii) magistrantūros ar doktorantūros programų studentai; iii) tyrėjai ir specialistai, siekiantys toliau vystyti savo kalbinius ir profesinius įgūdžius kitose ES valstybėse narėse.

ES informacijos centrą valdo ES programos rėmimo biuras. 2025 m. šis centras, vykdydamas veiklą internete ir gyvai, pasiekė aukštą matomumo lygį ir padidino informuotumą apie pagalbos programos poveikį ir ES vaidmenį ieškant sprendimo. 2025 m. vykdant ES informacijos centro veiklą ir kitus ES finansuojamus projektus

surengta daugiau kaip 350 komunikacijos ir matomumo didinimo renginių, įskaitant pirmąją abiejų bendruomenių Europos dienos šventę, kurioje dalyvavo apie 5 000 dalyvių. Per šį laikotarpį parengta apie 30 informacijos suvestinių, brošiūrų ir audiovizualinių produktų. Toks aktyvus išitraukimas atspindi aiškų ir vis didėjančią bendruomenės norą, kad artimiausiu laikotarpiu su ES susijusių informacinių renginių ir informavimo veiklos būtų daugiau. Šis susidomėjimas rodo nuolatinį turkų kilmės kipriečių visuomenės poreikį gauti prieinamą, patikimą ir laiku teikiamą informaciją apie ES ir jos paramą.

4.2.5. 5–6 tikslai. Turkų kilmės kipriečių bendruomenės rengimas priimti ir įgyvendinti *acquis*

Pagalbos reglamento 5 ir 6 tikslams įgyvendinti naudojama TAIEX priemonė. Ji padeda Kipro turkų bendruomenei pasirengti įgyvendinti *acquis*, kai, įsigaliojus visapusiškam Kipro problemos sprendimui, bus panaikintas *acquis* taikymo sustabdymas.

TAIEX priemonė tebėra svarbi siekiant pagalbos programos tikslų ir remiant prekybą per žaliąją liniją. Su TAIEX priemone susijusi veikla buvo vykdoma 13-oje ES *acquis* sektorių, siekiant turkų kilmės kipriečių bendruomenę priartinti prie ES standartų ir procedūrų. Iš viso surengta 81 ekspertų misija ir vienas praktinis seminaras. Be to, toliau buvo dedamos pastangos gerinti visų teisinių tekstų, parengtų naudojantis TAIEX parama, duomenų bazę ir užtikrinti, kad turkų kilmės kipriečių bendruomenėje ir toliau būtų teikiamos aukštos kokybės vertimo raštu ir žodžiu paslaugos.

Parama prekybai per žaliąją liniją (pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 866/2004) ir toliau buvo aktyviausia ir daug išteklių reikalaujanti TAIEX veiklos sritis. Komisijos įgalioti nepriklausomi ekspertai reguliariai vykdė šviežių vaisių ir daržovių, augalinių produktų, bulvių, medaus ir žvejybos laivų fitosanitarinius patikrinimus, siekdami užtikrinti, kad būtų laikomasi prekiaujamiems maisto produktams taikomų standartų. 2024 m. balandžio mėn. Kipro Respublikos sveikatos apsaugos ministerija paskelbė aplinkraštį, kuriuo leidžiama prekiauti per žaliąją liniją dar šešių kategorijų perdirbtais maisto produktais, t. y. kava, limonadu, šaldytomis daržovėmis, užšaldytomis bulvėmis, actu marinuotais maisto produktais ir džiovintais džiuoto lapais. Taip leidžiamų perdirbtų negyvūninių maisto produktų skaičius padidėjo iki 14. Atlikdami vyriausybės nekontroliuojamose srityse esančių perdirbto maisto gamybos objektų atitikties patikras, TAIEX ekspertai užtikrino, kad būtų laikomasi ES lygmens standartų ir užtikrinta atitinkama kokybė.

4.3. Finansinis vykdymas (sutartys ir mokėjimai)

4.3.1. Sutarčių sudarymas

2025 m. Komisijos priimtų teisinių įsipareigojimų vertė siekė 29,2 mln. EUR.

4.3.2. Mokėjimai

2025 m. mokėjimai iš viso sudarė 38,5 mln. EUR (2024 m. – 40,4 mln. EUR).

4.4. Stebėseną

Komisija yra tiesiogiai atsakinga už daugumos projektų įgyvendinimą (tiesioginis valdymas). Komisijos tarnybos vykdo labai aukšto lygio stebėseną reguliariai palaikydamos ryšį su rangovais, organizuodamos patikras vietoje, susitikimus vietoje ir iniciatyvinių komitetų posėdžius, taip pat vykdydamos bendradarbiavimą su ES finansavimo vietos koordinatoriais. Paramos dotacijomis grupė toliau teikė techninę

pagalbą Komisijai ir padėjo stebėti dotacijų sutarčių įgyvendinimą, kartu padėdama dotacijų gavėjams taikyti ES dotacijų sutarčių įgyvendinimo, be kita ko, antrinių viešųjų pirkimų, taisykles.

Komisija taip pat įgyvendina kelias sutartis netiesioginio valdymo būdu. Tokie įgyvendinantys subjektai, kaip UNDP, Pasaulio bankas, Gėtės institutas ir GIZ, teikia ataskaitas Komisijai pagal atitinkamus susitarimus dėl įnašų ir administracinius susitarimus. Komisija kasdien atidžiai vykdo šios veiklos stebėseną.

4.5. Auditas ir kontrolė

2025 m. Europos Audito Rūmams atlikus pagal pagalbos programą finansuojamų projektų auditus, nenustatyta jokių faktų. 2025 m. Komisijos Vidaus audito tarnyba neatliko nė vieno projekto, finansuojamo pagal pagalbos programą, audito.

4.6. Įvertinimas

2022 m. paskelbtas nepriklausomas 2013–2018 m. laikotarpio pagalbos programos vertinimas. Vertinimo rezultatai buvo patenkinami. Atlikus vertinimą padaryta išvada, kad programa tebėra aktuali ir kad jos poveikis buvo teigiamas. Jame patvirtinta Europos pridėtinė vertė ir pripažinta, kad programa padėjo išsaugoti suvienijimo perspektyvą. Taip pat pabrėžtas bendras programos nuoseklumas ir efektyvumas. Be to, vertinime pažymėta, kad vien pagalbos programa negali suvienyti Kipro; už tai tebėra atsakingos dvi kipriečių bendruomenės.

2026 m. sausio mėn. pradėtas 2019–2024 m. laikotarpio pagalbos programos vertinimas. Vertinimo rezultatus numatoma paskelbti 2027 m.

4.7. Informavimas, viešinimas ir matomumas

2025 m. iš viso buvo surengta daugiau kaip 350 matomumo ir komunikacijos renginių, kad būtų atkreiptas dėmesys į ES indėlį į turkų kilmės kipriečių bendruomenės vystymąsi ir Kipro problemos sprendimo procesą.

4.8. Konsultacijos su Kipro Respublikos Vyriausybe

Buvo rengiami reguliarūs susitikimai su Kipro Respublikos Vyriausybės atstovais. Komisija toliau tikisi Vyriausybės bendradarbiavimo, kad būtų galima patvirtinti nuosavybės teises ir palengvinti abiejų bendruomenių techninių komitetų darbą. Komisija taip pat reguliariai susitinka su Kipro Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir nuolatinės atstovybės ES atstovais.

5. IŠVADOS

Atsižvelgdama į Pagalbos reglamento tikslus, Komisija toliau teikia paramą, siekdama palengvinti Kipro susivienijimą: tuo tikslu ji skatina turkų kilmės kipriečių bendruomenės socialinę ir ekonominę plėtrą ir priartina ją prie Europos Sąjungos.

2025 m. teikiant paramą ir toliau daugiausia dėmesio buvo skiriama sritims, kuriose ateityje gali iškilti sunkumų dėl *acquis* laikymosi, kartu užtikrinant, kad nauji poreikiai būtų tenkinami efektyviai ir laiku.

Akcentuojant projektų aktualumą, išbaigtumą, atsakomybę ir tvarumą buvo pasiekta teigiamų rezultatų ir jais bus vadovaujamosi būsimose diskusijose dėl programavimo. Be to, vykdam strateginius veiksmus bus toliau dedamos pastangos siekiant didesnio ir ilgalaikio poveikio prioritetinėse srityse. Komisija yra pasiruošusi prireikus skirti išteklių, be kita ko, pagal pagalbos programą, suvienijimo deryboms, padedant Jungtinėms Tautoms, ir tolesniems su šiuo procesu susijusiems pokyčiams remti.